

“การจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่ เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”

Solid Waste Management in E-San Sub-District Municipality,
Muang District, Buriram Province

กิ่งแก้ว ปะติตังโข ¹
Kingkaew Patitungkho
นงลักษณ์ ทองศรี ²
Nonglong Thangsri

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน 2) เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 395 ชุด แบบสัมภาษณ์ 18 ชุด และประชุมกลุ่มย่อยจากตัวแทนชาวบ้าน และกลุ่มผู้นำชุมชน รวม 25 คน มีผลการวิจัย พบว่า ชาวบ้านและผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการขยะส่วนพฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยใน 5 ด้าน คือ ด้านการลดปริมาณขยะ การคัดแยก การขนส่ง และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ สามารถสรุปได้ว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีการลดปริมาณขยะการคัดแยกเกิดขึ้นเมื่อนำไปจำหน่าย การแยกขยะแห้งขยะเปียก แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลอิสานในเขตชุมชนเมืองมีแนวทางดังนี้

- 1) ควรเลือกเทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม
- 2) ร่วมทุนกับเอกชนเพื่อการบริการให้ ทัวถึงและต่อเนื่อง
- 3) ด้านการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยสร้างกิจกรรมด้านอบรมความรู้ด้าน
การจัดการขยะ
- 4) จัดหาถังขยะแยกสีตามประเภทของขยะ
- 5) สร้างต้นแบบหมู่บ้านการจัดการขยะ แบบมีส่วนร่วม
- 6) โครงการเสริมสร้างผู้นำด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม
- 7) ปรับปรุงนโยบายคิดค่าบริการเก็บ ขยะมูลฝอย โดยใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย
อย่างยุติธรรมและเสมอภาค” ในเขตชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทมีแนวทางคือ
7.1) กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดจากการก่อสร้าง

1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

1 Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Science, Buriram Rajabhat University.

2 Assistant Professor, Faculty of Management Science, Buriram Rajabhat University.

- 7.2) ปฏิบัติตามคู่มือในการรักษาความสะอาด โครงการแข่งขันการพัฒนาความสะอาด แต่ละหมู่บ้าน และชุมชนชนบทมีแนวทางคือควรมีแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย ดังนี้
- 7.3) ตั้งคณะกรรมการเฉพาะด้านการจัด การขยะประจำหมู่บ้าน
- 7.4) โครงการทอดผ้าป่าขยะมูลฝอย
- 7.5) โครงการสร้างเยาวชนให้มีระเบียบ และรับผิดชอบในด้านการจัดการขยะ
- 7.6) โครงการถนนสวยปลอดถังขยะ
- 7.7) โครงการสร้างธนาคารขยะ
- 7.8) โครงการผลิตผลิตภัณฑ์จากขยะมูลฝอย

คำสำคัญ : ขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลอิสาณ จังหวัดบุรีรัมย์

Abstract

This research aimed: 1) to study the behaviors in solid waste management of local people in E-San Sub-District Municipality; and 2) to find out the guidelines for solid waste management in E-San Sub-District Municipality. This research was designed in both quantitative and qualitative methods. The data collection included 395 questionnaires, 18 interviews and focus group technique with 25 community leaders. The findings revealed that most local people and community leaders did not participate in solid waste management. In terms of the 5 behaviors in solid wastemanagement, namely, solid waste reduction, elimination, transportation and recycle, it was found that the solid waste reduction was not made and the solid waste elimination was done when they want to sell soaked and dried wastes. The guidelines in solid waste management in E-San Sub-District Municipality, city communities, outskirts and rural communities were that the communities should:

- 1) select the appropriate technological devices for eliminating the solid wastes;
- 2) cooperate with the private organizations in services thoroughly and continuously;
- 3) promote the participation in activities and training in solid waste management to local people;
- 4) cultivate the consciousness in keeping cleanliness by the cleaning development project in each village;
- 5) provide the colored discriminated wastebaskets;
- 6) appoint the committees to take care the solid waste management;
- 7) create the participation in solid waste management village model;
- 7.1) support the leadership in environmental preservation project;

- 7.2) develop the policy of service charge of solid waste accumulation as “the pollution maker must pay fairly and equally”;
- 7.3) initiate the solid waste offering;
- 7.4) set the rules and regulations about the solid waste management from the constructions;
- 7.5) create the project for the youth to be a precise and responsible person in solid waste management;
- 7.6) set up the gorgeous streets without the wastebaskets;
- 7.7) set up the solid waste banks; and
- 7.8) create the local products from the solid wastes, respectively.

Keywords: *Solid waste, solid waste management, E-San Sub-District Municipality, Buriram*

บทนำ

จากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการผลิตสินค้าเพื่อบริโภคมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น สร้างแรงจูงใจให้เกิดการบริโภคสินค้ามากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณ ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศต่อวันในรอบ 10 ปี (2538-2548) ในปี 2538 มีปริมาณขยะต่อวันทั่วประเทศเพียง 34,492 ตัน ต่อมาปี 2548 มีปริมาณขยะมูลฝอยต่อวันเป็น 39,270 ตัน เพิ่มขึ้นกว่า 5,000 ตันต่อวัน ภายใน 10 ปี (กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม) เพื่อให้ปริมาณขยะลดลงด้วยการนำขยะมูลฝอยกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ จึงเป็นวิธีการที่สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยได้ ซึ่งการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยนั้นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเทศบาลมีหน้าที่ดูแลแก้ปัญหาขยะมูลฝอยร่วมกัน แต่ไม่สามารถขจัดปัญหาได้หมดสิ้น เนื่องจากประชาชนไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาและขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะมูลฝอย ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

ชุมชนเทศบาลตำบลตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองบุรีรัมย์ทางทิศตะวันตกประมาณ 3 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36.899 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีขนาด 4,126 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 16,428 คน เทศบาลตำบลเป็นชุมชนหนึ่งที่ประสบปัญหาขยะมูลฝอย คือ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกต้อง และการกำจัดขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพ

เท่าที่ควร ซึ่งได้รับข้อมูลจากการประชุมของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2551 มีคำร้องขอจากชุมชนเทศบาลตำบลอิสานว่า ชุมชนมีปัญหาขยะมูลฝอยเกิดขึ้น ซึ่งต้องการความช่วยเหลือและแนวทางแก้ปัญหาให้แก่ชุมชน จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันของขยะมูลฝอยและหาวิธีการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลจากผู้นำชาวบ้านจำนวน 18 คน เพื่อได้ทราบสภาพการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลอิสาน และจัดประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาลกำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร

อนามัยโรงเรียนในเทศบาลตำบลอิสาน จำนวน 25 คนเพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน

2. การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากชาวบ้าน จำนวน 392 คน ซึ่งได้จากการสุ่มจากกลุ่มประชากร 16,428 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน (Yamane) ทำให้ทราบพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากชาวบ้านและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอิสาน ผู้นำชุมชน

1. การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จำนวน 18 หมู่บ้าน

2. การแจกแบบสอบถามให้แก่ชาวบ้าน จำนวน 392 ชุด

3. การประชุมกลุ่มย่อยโดยเชิญนายกและเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนชาวบ้านในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน จำนวน 25 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อสรุปแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บได้ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมาสรุปจัดประเด็นคำตอบเข้าด้วยกันแล้วเสนอข้อมูลแบบพรรณนา

2. แบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลของข้อคำถามด้วยการแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในกรณีที่เป็นคำถามปลายเปิดทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดประเด็นคำตอบเข้าด้วยกันแล้วแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละและเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา

3. การประชุมกลุ่มย่อย นำข้อมูลมาจัดประเด็นคำตอบเข้าด้วยกันแล้วเสนอข้อมูลแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลเชิงปริมาณได้ผลการวิจัยดังนี้

1.1 การจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบลอิสาน ชุมชนเมือง ได้แก่ บ้านห้วย (หมู่ที่ 7) บ้านหนองแปบ (หมู่ที่ 8) บ้านยาง (หมู่ที่ 9) บ้านหัวลิง (หมู่ที่ 10) มีผลดังนี้

- ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ประชาชนส่วนใหญ่รับฟังข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยจากวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 73.3 ภาครัฐให้บริการจัดการขยะโดยเทศบาลเพียงร้อยละ 35.1 ผู้นำชุมชนมีการแนะนำ/จูงใจให้ปฏิบัติตามและให้ความร่วมมือร้อยละ 51 ส่วนประชาชนไม่มีบทบาทในการจัดการขยะ ร้อยละ 54.3 และเทศบาลมีบริการเก็บขยะมูลฝอยโดยเก็บค่าธรรมเนียมคิดเป็น ร้อยละ 94.7

- ด้านปัญหาของการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการจัดการขยะน้อย สภาพแวดล้อมด้านมลพิษ ความสกปรกและกลิ่นเหม็นไม่มากนักและสถาน

ที่ที่ทิ้งขยะไม่เพียงพอ

- ด้านพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย มีผลใน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการลดปริมาณขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยนำตะกร้าไปใส่สินค้าที่ซื้อจากตลาด ไม่เคยลดการใช้วัสดุกำจัดยาก

ด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยทำการแยกขยะตามประเภทของขยะ และไม่เคยคัดแยกขยะแห้งเปียก และขยะอันตรายด้านการขนย้ายขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยรวมกลุ่มขนย้ายขยะไปกำจัดเอง ด้านการกำจัดขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยนำขยะที่มีการย่อยสลายง่ายไปทำปุ๋ย และไม่เคยนำขยะที่ย่อยสลายยากกลับมาใช้ใหม่ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประชาชน ส่วนใหญ่ไม่เคยนำขยะมาประดิษฐ์เป็นของใช้และไม่เคยบริจาคของที่เกินความจำเป็นให้แก่ผู้อื่น

1.2 การจัดการขยะในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท ได้แก่ บ้านโคกวัด (หมู่ที่ 1) บ้านโคกวัด (หมู่ที่ 3) บ้านไทยเจริญ (หมู่ที่ 4) บ้านหนองโพรง (หมู่ที่ 5) บ้านไผ่น้อย (หมู่ที่ 12) บ้านหินลาด (หมู่ที่ 17) มีผลดังนี้

- ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากรายการวิทยุ/โทรทัศน์ร้อยละ 66.0 ภาครัฐให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยเทศบาลเพียงร้อยละ 39 และประชาชนไม่มีบทบาทการจัดการขยะมูลฝอยร้อยละ 50 และเทศบาลมีบริการการเก็บ

ค่าธรรมเนียมร้อยละ 82.0

- ด้านปัญหาของการจัดการขยะพบว่า ภาชนะและสถานที่ทิ้งขยะไม่เพียงพอ

- ด้านพฤติกรรมการทิ้งขยะมูลฝอย มีผลใน 5 ด้าน ดังนี้

ด้านการลดปริมาณขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยลดการใช้วัสดุกำจัดยาก ไม่เคยเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่มีห่อบรรจุภัณฑ์น้อย ไม่เคยนำภาชนะไปใส่ของที่ซื้อจากตลาด และนาน ๆ ครั้งจะมีพฤติกรรมการลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม

ด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย พบว่า ชุมชนไม่เคยคัดแยกขยะ ส่วนใหญ่ทิ้งรวมในถังขยะชุมชน

ด้านการขนย้ายขยะ พบว่า ประชาชนไม่เคยรวมกลุ่มขนย้ายไปกำจัดเอง

ด้านการกำจัดขยะ พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนไม่เคยกำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบเผา ทำปุ๋ย และนำกลับมาใช้ใหม่

ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประชาชนไม่เคยนำถุงพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ ไม่เคยนำมาประดิษฐ์เป็นของใช้ ไม่เคยบริจาคให้ผู้อื่นนานๆ ครั้งจึงมีการนำของชำรุดมาซ่อมแซมใช้ใหม่

1.3 การจัดการขยะในชุมชนชนบท ได้แก่ บ้านโคกใหญ่ (หมู่ที่ 2) บ้านโคกสะอาด (หมู่ที่ 6) บ้านโพธิ์ศรีสุข (หมู่ที่ 11) บ้านโคกขุนสมาน (หมู่ที่ 13) บ้านสวนคร้ว (หมู่ที่ 14) บ้านศิลาชัย (หมู่ที่ 15) บ้านโคกมะกอก (หมู่ที่ 16) บ้านทรัพย์สมบูรณ์ (หมู่ที่ 18) มีผลดังนี้

- ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรายการวิทยุ/โทรทัศน์ร้อยละ 53.3 ภาครัฐให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยเทศบาลเพียงร้อยละ 6.1 ผู้นำชุมชนมีการให้คำแนะนำ/จูงใจให้ปฏิบัติตามและให้ความร่วมมือร้อยละ 62.2 และประชาชนไม่มีบทบาทการจัดการขยะมูลฝอยร้อยละ 74.3

- ด้านปัญหาของการจัดการขยะ พบว่า ภาชนะและสถานที่ทิ้งขยะไม่เพียงพอและไม่มีบริการเก็บขยะจากเทศบาล

- ด้านพฤติกรรมการทิ้งขยะมูลฝอย ผลใน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการลดปริมาณขยะ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยนำภาชนะไปใส่ของทิ้งซื้อจากตลาด และไม่เคยลดการใช้วัสดุกำจัดยาก ด้านการคัดแยกขยะ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยคัดแยกขยะแห้ง ขยะเปียก ขยะอันตราย และไม่เคยแยกขยะอันตรายเพื่อการกำจัด ส่วนขยะอื่นๆ นำไปทิ้งรวมกับถังขยะชุมชน ด้านการขนย้ายขยะ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยรวมกลุ่มขนย้ายไปกำจัดเอง และไม่เคยนำไปทิ้งเองนอกหมู่บ้าน

ด้านการกำจัดขยะ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยกำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบ เผา ทำปุ๋ย และนำกลับมาใช้ใหม่ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยนำมาประดิษฐ์เป็นของใช้ ไม่เคยมีการนำของชำรุดมาซ่อมแซมใช้ใหม่

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ผลการวิจัย ดังนี้ จากการประชุมกลุ่มย่อย ศึกษาแนวทางการ

จัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และการศึกษาดูงาน

เทศบาลตำบลเมืองบัว อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด

คณะผู้วิจัย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอิสาณ และตัวแทนผู้ใหญ่บ้านศึกษาดูงาน เทศบาลตำบลเมืองบัว อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด

การอภิปรายผล

1. สภาพการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีบทบาทในการจัดการขยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชุมชนชนบทมีจำนวนมากถึงร้อยละ 74.3 เนื่องจากชุมชนนี้อยู่ห่างไกลหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการขยะทำให้ไม่ได้รับข่าวสารในการขอความร่วมมือหรือรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอย ถ้าหน่วยงานที่รับผิดชอบมีวิธีการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นจะสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอย และทำให้เทศบาลตำบลอิสาณประหยัดงบประมาณในการจัดขยะมูลฝอย และสามารถนำเงินที่เหลือ

ไปส่งเสริมชุมชนในด้านการศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น เหมือนกับเทศบาลตำบลปรัก จังหวัดสงขลา (ส่งเกียรติ ทานลัมฤทธิ์. 2551 : 1) ได้ดำเนินการบริหารจัดการขยะของเทศบาลประสบผลสำเร็จ เนื่องจากภาครัฐได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้และสร้างระบบการบริหารจัดการขยะ ทำให้ประชาชนมีแนวคิดที่เห็นคุณค่าของขยะ และทิ้งภาระหรือความรับผิดชอบของภาครัฐฝ่ายเดียว

2. ปัญหาในการจัดการขยะ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ใน 3 ชุมชนของเทศบาลตำบลอิสานมีสาเหตุเนื่องจากประชาชนมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยน้อย เนื่องจากไม่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ดังที่ดรณี อ้นขวัญเมือง (ดรณี อ้นขวัญเมือง. 2544 : 18-32) ชี้ให้เห็นปัจจัยเอื้อต่อการมีส่วนร่วม คือ เพิ่มปริมาณภาชนะรองรับขนาดของภาชนะต้องใหญ่และเพียงพอ

3. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน โดยศึกษาใน 5 ด้าน พบว่า

- ด้านการลดปริมาณขยะมูลฝอยในเขตชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชุมชนชนบท พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีการจัดการขยะมูลฝอยไม่ว่าจะเป็นภาชนะไปใส่ของที่ซื้อจากตลาดหรือร้านค้า และไม่เคยมีการลดการใช้วัสดุกำจัดยาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากจำนวนขยะที่พบยังมีไม่มากจนเป็นปัญหาระดับประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ย 6,677 กิโลกรัม/วัน (ข้อมูลจากกองการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของ

เทศบาลตำบลอิสาน) ประกอบกับการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอิสานมีเพียงการให้บริการภาชนะรองรับขยะมูลฝอยเท่านั้น ยังไม่มีการอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกวิธีแก่ชุมชน ทำให้ชุมชนขาดจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากไม่ทราบถึงผลกระทบของการเพิ่มปริมาณขยะมีผลอย่างไรกับชุมชนบ้าง (ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย)

- ด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย พบว่าเขตชุมชนเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ไม่เคยทิ้งขยะแยกตามประเภทขยะมูลฝอย ไม่เคยมีการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอันตราย ส่วนชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีการคัดแยกเฉพาะขยะอันตรายเพื่อการกำจัด ขยะอื่นๆ นำไปทิ้งรวมถังขยะชุมชน สำหรับชุมชนชนบท ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไม่เคยมีการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย ส่วนขยะอื่นๆ นำไปทิ้งรวมถังขยะชุมชน แต่มีบางหมู่บ้านคือ หมู่ที่ 2, 4, 6, 10 และหมู่ที่ 16 ที่มีการคัดแยกเพื่อการนำไปจำหน่ายจากสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะแต่อย่างใด (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน) สาเหตุเนื่องมาจากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชีพ ศิริ (2549 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะถ้าอยู่ในระดับน้อยจะมีผลต่อสถานการณ์โดยรวมที่ไม่สามารถลดปริมาณขยะให้เกิดประสิทธิภาพได้

- ด้านการขนย้ายขยะมูลฝอย พบว่า ทั้ง 3 ชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยรวมกลุ่มขนย้ายไปกำจัด ชุมชนชนบทส่วนใหญ่ไม่เคยมีรถเทศบาลบริการเก็บขยะมูลฝอย และจากพฤติกรรมการทิ้งขยะ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยรวมกลุ่มขนย้ายไปกำจัด ไม่เคยขนย้ายขยะไปที่หมู่อื่น มีส่วนน้อยที่กำจัดขยะเอง ส่วนของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลลิสาณมีเพียงการบริการนำภาชนะรองรับขยะมูลฝอยมาให้บริการแก่ชุมชนแต่ก็ยังไม่ทั่วถึง มีบริการเพียงในหมู่ที่ 1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 17 และหมู่ที่ 18 เท่านั้น

- ด้านการกำจัดมูลฝอย พบว่า ในเขตชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชุมชนชนบท ส่วนใหญ่ประชาชนไม่เคยนำขยะมูลฝอยที่มีการย่อยสลายง่ายไปทำปุ๋ย เช่น เศษอาหาร หญ้าสด เป็นต้น รองลงมา ไม่เคยนำขยะมูลฝอยที่มีการย่อยสลายยากนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น ขวดแก้ว พลาสติก เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากชุมชนขาดความรู้ในการแปรสภาพขยะมูลฝอยให้เป็นสิ่งของที่เป็นประโยชน์ ดังนั้นการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่จึงเป็นบทบาทการจัดการของเทศบาลตำบลลิสาณ ส่วนในครัวเรือนมักใช้วิธีการเผา และฝังกลบบ้าง

- ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า ในเขตชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชุมชนชนบท ส่วนใหญ่ประชาชนไม่เคยนำขยะมูลฝอยมาประดิษฐ์เป็นของใช้ ได้แก่ ฝาขวดน้ำนำไปทำชาเทียม บัตรเติมเงิน ทำเป็นกระเป๋าสะพาย เป็นต้น รองลงมา

ชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมไม่เคยบริจาคของที่เกินความจำเป็นให้แก่ผู้อื่น ส่วนชุมชนชนบทไม่เคยนำสิ่งของชำรุดนำไปซ่อมแซมเพื่อการนำไปใช้ใหม่ สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนทำได้ก็เพียงการนำขยะมูลฝอยไปจำหน่ายให้กับร้านเตี้ยทำไร่ ร้านรวมมิตร และร้านขายย่อยในหมู่บ้าน (หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 และหมู่ที่ 16) มากกว่าการนำไปใช้ซ้ำ ด้วยวิธีการประดิษฐ์ หรือซ่อมแซม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุธลินี อินทร์ผูก [4] ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของประชาชนส่วนใหญ่ นำขยะมูลฝอยแห้งไปขายมากกว่านำไปใช้ซ้ำ เพราะมีความสะดวกเนื่องจากมีรถมารับซื้อตามหมู่บ้าน อีกทั้งคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาที่จะนำขยะมูลฝอยมาประดิษฐ์ หรือซ่อมแซม สรุปได้ว่า พฤติกรรมการจัดการของชุมชนในชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และชุมชนชนบท ประชาชนและผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการขยะ ส่วนพฤติกรรมการทิ้งขยะมูลฝอยในปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยมีการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้งก่อนทิ้ง การขนย้ายขยะ ทำเพียงในลักษณะนำไปกองรวมแล้วกำจัดเอง ในบางหมู่บ้านนำไปทิ้งที่หมู่บ้านอื่นบ้าง แต่ถ้ามีบริการเก็บขยะของเทศบาลตำบลลิสาณต้องเสียค่าธรรมเนียมประมาณ 20-40 บาท การกำจัดขยะใช้วิธีการเผา การนำไปขาย การฝังกลบเอง การหมักทำปุ๋ยอินทรีย์มีน้อยมาก ส่วนบทบาทของเทศบาลตำบลลิสาณในปัจจุบันมีเพียงการบริการการ

นำภาชนะรองรับขยะ (ขนาด 200 ลิตร) บริการตามบ้าน ในหมู่ที่ 1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 17 และหมู่ที่ 18 เท่านั้น และเทศบาลตำบลอิสานได้นำขยะมูลฝอยจากชุมชนไปกำจัดที่บ่อกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองจังหวัดบุรีรัมย์โดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill) ณ ตำบลพระครู อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ โดยเทศบาลตำบลอิสานต้องจ่ายให้กับเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในอัตรากำจัดขยะกิโลกรัมละ 0.50 บาท

4. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอิสาน พบว่า

4.1 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเมือง ผลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอิสาน มีผลดังนี้

- ด้านเทคโนโลยี ควรใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอยใน 3 วิธี คือ สร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ระบบการเผา ระบบฝังกลบ โดยพิจารณาความเหมาะสมในด้านงบประมาณ ข้อดีข้อเสียของการจัดการขยะแต่ละระบบ เช่น โครงการสร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปรับปรุงที่ทิ้งขยะให้เป็นสถานที่ฝังกลบ เป็นต้น

- ด้านการบริการเก็บขยะมูลฝอย โดยร่วมทุนกับเอกชนเพื่อการบริหารให้ทั่วถึง และต่อเนื่องทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลมีงบประมาณน้อยและจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ

- ด้านแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้วยวิธีการลดปริมาณการใช้ การคัดแยก การขนย้าย การกำจัด และการนำ

ไปใช้ประโยชน์ โดยสร้างกิจกรรม ได้แก่

- อบรมความรู้ด้านการจัดการขยะในเรื่องวิธีการทำปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ การดัดแปลงขยะให้เป็นสิ่งของที่เป็นประโยชน์ ผลกระทบจากการทิ้งรวมโดยไม่แยก การเผา การฝังกลบ

- ใช้หอกระจายข่าว ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เพื่อปลูกจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดในขอบเขตบ้านของตน

- โครงการแข่งขันการพัฒนาความสะอาดแต่ละหมู่บ้านด้วยการให้รางวัล เพื่อจูงใจให้เกิดความร่วมมือ

- บริการถังขยะแยกสีตามประเภทของขยะ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมการคัดแยกขยะ

- ตั้งคณะกรรมการเฉพาะด้านการจัดการขยะประจำหมู่บ้านเพื่อติดตามประเมินผล

- สร้างต้นแบบหมู่บ้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยร่วมกับชาวบ้าน โรงเรียน วัด สถานีอนามัย กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น

- โครงการเสริมสร้างผู้นำด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม

- ปรับปรุงนโยบายคิดค่าบริการเก็บขยะมูลฝอย โดยใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายอย่างยุติธรรมและเสมอภาค”

4.2 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีผลดังนี้

- ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้วยวิธีการลดปริมาณการใช้ การคัดแยก การขนย้าย การกำจัด และการนำไป ใช้ประโยชน์ ด้วยกิจกรรม ดังนี้

- การอบรมความรู้ด้านการจัดการขยะในเรื่องวิธีการทำปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ การดัดแปลงขยะให้เป็นสิ่งของที่เป็นประโยชน์ ผลกระทบจากการทิ้งรวมโดยไม่แยก การเผา การฝังกลบ

- ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย

- โครงการแข่งขันการพัฒนาความสะอาดแต่ละหมู่บ้านด้วยการให้รางวัลเพื่อจูงใจให้เกิดความร่วมมือ

- โครงการทอดผ้าป่าขยะมูลฝอย โดยความร่วมมือกับวัดทุ่งโพธิ์ และโรงเรียนโคกวัด

- ตั้งคณะกรรมการเฉพาะด้านการจัดการขยะประจำหมู่บ้านเพื่อติดตามประเมินผล

- สร้างต้นแบบหมู่บ้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม

- กำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ที่เกิดจากการก่อสร้าง

4.3 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนชนบท จากผลการวิจัยควรส่งเสริมดังนี้

- ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้วยวิธีการลดปริมาณการใช้ การคัดแยก การขนย้าย การกำจัด และการนำไปใช้ประโยชน์ โดยสร้างกิจกรรมดังนี้

- อบรมความรู้ด้านการจัดการขยะในเรื่องวิธีการทำปุ๋ยจากขยะอินทรีย์ การดัดแปลงขยะให้เป็นสิ่งของที่เป็นประโยชน์ ผลกระทบจากการทิ้งรวมโดยไม่แยก การเผา และการฝังกลบ

- ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะ

- โครงการแข่งขันการพัฒนาความสะอาดแต่ละหมู่บ้านด้วยการให้รางวัลเพื่อจูงใจให้เกิดความร่วมมือ

- โครงการสร้างเยาวชนให้มีระเบียบและรับผิดชอบในด้านการจัดการขยะ

- โครงการถนนสวยปลอดถังขยะ

- โครงการผ้าป่าขยะมูลฝอย โดยความร่วมมือกับวัดและโรงเรียน

- โครงการสร้างธนาคารขยะ

- โครงการผลิตผลิตภัณฑ์จากขยะ

(1) ตั้งคณะกรรมการเฉพาะด้านการจัดการขยะประจำหมู่บ้านเพื่อติดตามประเมินผล

(2) สร้างต้นแบบหมู่บ้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม

(3) โครงการเสริมสร้างผู้นำด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม

(4) โครงการธนาคารขยะ พบว่า แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลอิสานจะมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลได้นั้น ต้องสร้างทีมงานที่เข้มแข็งเพื่อการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง และควรมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน จากนั้นจึงสร้างบทบาทภาวะผู้นำให้เกิดแก่ 3 ชุมชนและขอความร่วมมือจากวัด โรงเรียน สถานีอนามัย อสม. และ NGO ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมิตราสามารถ (2540 : บทคัดย่อ) และวิชัย ลักษณะรุจิ (2541 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า การจัดการขยะควรมีการประสานขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น ภาครัฐ องค์กรเอกชน

และ NGO เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เพราะการจัดการโดยวิธีนี้จะป็นวิธีที่ สะดวกไม่ยุ่งยากซับซ้อน และยังเสียค่าใช้จ่ายต่ำ สำหรับการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลอิสาน ควรมีการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปธรรมให้มากขึ้นด้วยการสร้างหมู่บ้านต้นแบบใน 3 ชุมชนให้เกิดขึ้นเพื่อนำร่องเป็นการสร้างต้นแบบ สามารถสร้างกิจกรรมในโครงการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ โดยมีการแข่งขันระหว่างหมู่บ้านและให้รางวัลอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามเทศบาลตำบลอิสานควรส่งบุคลากรไปอบรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบทิศทางในการทำงานสู่การพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืน ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลนั้นจากข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ควรใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอยใน 3 วิธี คือ สร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีระบบการเผาด้วยเตาเผาขยะที่ไม่สร้างมลพิษมากนัก และมีระบบฝังกลบที่เหมาะสมและประหยัด โดยพิจารณาข้อดีข้อเสียของการจัดการขยะแต่ละระบบ เช่น โครงการสร้างโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์เป็นต้น ปรับปรุงที่ทิ้งขยะให้เป็นสถานที่ ฝังกลบเป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรใช้ให้ความรู้แก่ประชาชนในการกำจัดขยะด้วยหลักที่ถูกต้องวิธี โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต ไม่ก่อให้เกิดฝุ่นละออง เสียงดัง กลิ่นเหม็น

และไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ

1.2 ควรใช้ให้ความรู้แก่ประชาชนในการการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมได้แก่

(1) การทำปุ๋ยหมัก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อดิน ลดการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

(2) การฝังกลบ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทัศนียภาพ และมีกลิ่นรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง

(3) การเผาด้วยเตาเผาขยะ เตาเผาขยะที่ดีจะไม่ก่อให้เกิดสภาวะมลพิษในอากาศ

(4) การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ วิธีนี้ทำให้เพิ่มรายได้แก่ครอบครัวและไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม

(5) การนำขยะมาเป็นอาหารสัตว์ เป็นวิธีที่ประหยัด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อทราบสภาพการจัดการและหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบลอิสาน ซึ่งได้เห็นภาพรวมและเห็นแนวทางการวิจัยครั้งต่อไปคือ

2.1 ควรศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของโครงการธนาคารขยะแบบมีส่วนร่วมของพหุภาคีในเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของการจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

- สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์. (2551). **การจัดการขยะ**. ราชวัลโลกสีเขียว. 3(11),5.
- ดรุณี อ้นขวัญเมือง. (2544, กรกฎาคม). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ผู้ประกอบการร้านค้าในเขตเทศบาลนครนนบุรี จังหวัดนนทบุรี, **อนามัยสิ่งแวดล้อม**, 5(4), 18-32
- ชูชีพ ลีรี. (2549). **การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วางจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ร.ป.ศ. (รัฐประศาสนศาสตร์). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิศรา สามารถ และรักกิจ ศรีสรินทร์. (2540). **แนวทางการร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐในการแยกประเภทมูลฝอยก่อนนำทิ้ง**. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ.
- วิชัย ลักษณะรุจิ. (2541). **การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของครัวเรือน : กรณีชุมชนบ้านหลวง เทศบาลเมืองลำพูน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.